

AĦBARIJET TA' L-ART IMQADDSA

Kitba fuq Qumrân. — Dr. C. Bur-
chard, raġel għaref Germaniż, qal li
mis-sena 1948 sas-sena 1956 kienu har-
ġu 1556 ktieb fuq is-sejbiet tal-għerien
u tal-hirba ta' Qumrân (dawk li ahna
wkoll ġibna xi haġa fuqhom) qrib il-
Baħar il-Mejjet. Ma' tul dan iż-żmien,
qal ukoll dan il-għaref, inkitbet kotra
bla għadd ta' artikli f'gazzetti u rivisti,
f'mill-anqas 22 ilsien.

Taħdita Arkeoloġka. — Fis-sala l-kbi-
ra tal-Mużew tal-Antikità li jinsab qrib
Ġerusalem il-Qadima (sehem tal-Għa-
rab) saret taħdita mid-Duttur Karlu
Nemes, li hu membru tal-Istitut Xerqi
tal-Università ta' Chicago. It-taħdita
kienet fuq il-Fargħuni ta' Thebes il-
Qadima, fl-Eġittu. It-taħdita kienet
tajba għall-aħħar u kien hemm jisim-
għuha tista' tgħid in-nies kollha tal-
iskola ta' Ġerusalem il-Qadima.

Ġerarkija Qopto-Kattolka. — Il-
għadd 6 tal-Qari: "Lehen in-Nil" im-
xandar mill-Qoptin Kattolki tal-Eġittu,
hu qisu kollu fuq it-twaqqif u t-tishih
tal-Ġerarkija Qopto-Kattolka ta' dak
il-pajjiż. F'dan ix-xogħol kellhom se-
hem kbir l-ewwel il-Frangiskani tal-
Qabar ta' Kristu u wara l-Frangiskani
l-oħrajn, tal-Missjoni tal-Eġittu ta' fuq.
Fl-1720 kien hemm hamsa min-nies
biss Qopti-Kattolki. Fl-1747 saru 2,351;
fl-1880 żdiedu sa 5,000. Fl-1936 saru
5,559. U issa huma 75,048. Kif jidher
iż-żjeda tal-Qopti-Kattolki d e j j e m
għaddejja 'l quddiem. Il-għadd tal-
Qari li semmejna huwa mogħti lil Beja-
titudni Tiegħu Mons. Murkos II, li hu
Patrijarka Qopti ta' Lixandra, li ilu Pa-
trijarka issa għaxar snin.

Il-Qniepen ta' Mess il-Ġebel. — Fil-
gwerrija ta' bejn il-Għarab u l-Lhud tas-
sena 1948, l-Insara kollha li kien hemm

fir-rahall jismu Mess il-Ġebel, fil-Gali-
lija ta' fuq, harbu lejn Libnân u hal-
lew djarhom u kull ma kellhom. Hal-
lew ukoll il-knisja tagħhom bil-qniepen
b'kollox. Issa l-kappillan tar-rahall jis-
mu Marg-Għajjun, fejn issa jinsabu
dawk l-Insara, talab lill-Kummissjoni
tal-Armistizzju biex dawk il-qniepen
jinbagħtu lill-sjedhom l-Insara fit-tu-
rufnament tagħhom. Il-Lhud semgħu
t-talba u sejrin jibgħathom lhom.

Arkeolgi Taljani fil-Palestina — It-
Taljani għonja tal-belt ta' Milan aktarx
jibgħatu xirka ta' nies taħt it-tmexxija
tal-Professor Dell'Amore biex jikxfu
l-fdal tal-belt jisimha Kajsarija-Filisti
fuq xatt il-baħar fejn kien jgħammar
il-Prokuratur Ruman tal-Lhudija għal
habta ta' żmien Kristu. Il-belt kienet
mibnija f'għamla Rumana minn Erodi
x-Xih u kienet mogħnija b'kull xorta
ta' ġmiel magħruf dik il-habta. Il-Ħak-
ma Lhudija wegħdet lit-Taljani li f'dan
ix-xogħol tagħtihom kull għajununa li
jkunu jeħtieġu.

Il-Għammâra ta' Israel — Inghad li
sal-aħħar tas-sena l-oħra (1957) il-
għadd tal-għammara ta' Israel kienu ta'
miljun, u disa' mija u seba' u sittin elf
(1,967,000). Fost dawn, miljun u se-
ba' mija u sittin elf (1,760,000) huma
Lhud. Il-poplu żdied f'sena b'103,000.
Inghad ukoll li fl-art ta' Israel kollha
titwieled tarbija kull minuta, u minn
kull erba' trabi li jitwiellu, tlieta jkunu
Lhud u wahda Għarbiya.

Fabbrika tax-xaqaq f'Nazaret. —
Kumpanija tal-insiġ Italo-Svizzera tal-
bet lil Ministru tal-Kummerċ Lhudi li
jhallihom jiffu fabbrika tal-Insig fil-
belt ta' Nazaret, fil-Galilija. Jekk is-
sehh, din il-fabbrika jkollha fejn thad-
dem hames mitt ruh.

Nies maqtula bil-karrozzi. — Fit-taqsimha tal-Palestina li jghidulha Izrael, matul l-aħħar disa' xhur tas-sena li għaddiet 1957, inqatlu bil-karrozzi 163 ruħ, u ndarbu hafna 1400, u ndarbu hafif 5,000. Dan ifisser li kien hemm 30 ruħ maqtula għal kull 10,000 karrozza; billi dan il-ghadd huwa kbir wisq fejn ta' pajjizi oħra, il-Hakma Lhudija sa tara toħroġ ligijiet godda fuq is-sewqan.

MALTA: wegħdjet mitmuma. — Kapt. R. Mizzi bagħatilna żewġ liri biex itemm il-wegħda li għamel mal-Madonna tad-Duluri ta' fuq il-Kalvarju, f'Ġerusalem. Wieħed ieħor li ma qalil-nies ismu bagħat lira biex itemm il-wegħda mad-Duluri tal-Kalvarju. Nikolina Farrugia, mis-Siggiewi bagħtitil-na par insielet biex jiddendlu fin-niċċa

fejn tinsab id-Duluri tal-Kalvarju mal-wegħdjet l-oħra. Il-flus bagħatnihom Ġerusalem bil-posta, biex jintefqu għal hteġ u għaż-żina tal-artal tad-Duluri li semmejna, u l-par insielet nibgħathom mal-ewwel Patri li jkun sejjer hemm minn Malta, biex jiddendlu ma' genb l-istatwa tal-Madonna, kif tixtieq dik li bagħtithom.

N.B. Kull min jaqla' xi grazzja bitalb tal-Madonna tal-Kalvarju, nitolbuh li jgħarrafna biex inxandruha f'dan il-Qari, *ad majorem Dei gloriam*.

Għall-Bażilka l-għdida. — Nazarenu Cutajar, Ġuzepi Attard u Maggie Zammit, it-tlieta minn Tas-Sliema taw lira kull wieħed għall-bini tal-Bażilka l-għdida fuq id-Dar tal-Madonna f'Nazaret.

IL-FAHĦARI

Darba kien hemm wieħed Gharbi jis-mu Ahmed l-Imfahħar Iben l-Imxahham. Dan kien sejjer, ma' hafna nies oħra, minn belt jisimha Tadmor lejn belt oħra jisimha Ghakka. Fit-triq kien il-hin kollu jiftaħar li hu kien ġej min-niel ta' nies għonja u għorrief, mill-aħjar li hemm fost il-ġins tal-Gharab. U l-oħrajn kienu joqogħdu bis-sabar jis-singħuh.

Waslu hada maqbra (jigifieri **ċimiterju**) u dil-maqbra f'nosfha kien fiha bir li jixhtu fih il-ghadam tal-mejtin. In-nies marru jħarsu għal ġewwa dak il-bir u Ahmed l-Imfahħar mar iħares ukoll. Fost il-ghadam kien hemm hafna rjus, u r-rjus uħud kienu bojod, għax id-deffiena kienu hallewhom barra fix-xita, u l-oħrajn kienu somor, għax mal-li qalghuhom mill-qabar kienu xeħtu-hom fil-bir malajr.

"Ara", qalilhom Ahmed lin-nies ta'

ma' dwaru, "sahansitra wara l-mewt in-nies jibqgħu jingħarfu. Ir-rjus tal-ghorrief u tal-ghonja bħal niesi huma bojod, imma r-rjus tal-għalhin (jigifieri **injuranti**) u tal-foqra, huma somor!"

Telqu minn hemm u baqgħu jimxu u waslu hdejn il-belt ta' Ghakka, li hija mdawra bis-sur, u fis-sur fiha bieb. Fuq il-bieb tal-belt kien hemm hafna riġliet bir-rjus tal-hallelin imwahħlin fihom, li kien qatilhomm is-sultan u halliehom hemm, bħala mera lill-oħrajn. Ir-rjus kien ilhom hemm għal hekk il-ghurâb kien naqqrilhom il-laħam kollu u x-xita haslithom, u saru bojod daqs is-silġ.

Għal hekk, resaq lejn Ahmed raġel minn dawk li kienu semgħuh jiftaħar u qallu: "Ahmed, ara dawk ir-rjus tal-hallelin kemm huma bojod! Milli jidher dawk kienu kollha għorrief u għonja, bħal qraba tiegħek!"

IL-KREDU

PALESTINI

MALTI

Nomen b'Allah wahed, Ab dabett il-kull, haleq is-sema u l-ard, kull ma jora u kull ma la jora. U bi Rabb wahed, Jesugh l-Massih, Ibn Allah il-wahid. Il-mawlud minn il-Ab, qabel kull id-duhur. Ilaħ minn Ilaħ, nor minn nor. Ilaħ haqq minn Ilaħ haqq. Mawlud, gha'r mahluq, musawi l-Ab fil-gawhar. Illi biħu kan kull xej. Illi minn eġilna, aħna l-baxar, u minn eġel ħalasma, niżel minn is-sema.

U tġessem, b'qawwet ir-Ruh il-Qodos, minn Mirjam il-Ghadra. U tennes u solob għalina, għal għahed Bilatos il-Bonti, u tellem, u maṭ u qober. U qam fil-jum it-talet, ka ma fil-kotob. U saġħad ila s-sema u ġalas għal jemin il-Ab. U ajdan jeġi bi meġd għazim, li jdin il-aħja u l-amwat. Li la fena ila Molkih.

U bir-Ruh il-Qodos, l-Muħajji, munbateq minn il-Ab u l-Iben. Li mal-Ab u l-Iben jusġed leħu u jmeġġed. In-nateq bil-Enbija. U bi knisja waħda, muqaddsa, ġemgħa, rasulija. U naghtraf bi magħmudija waħda, bi maħfrat il-hatajja, u nitraġġa qjamet il-mewta. U l-hajja fid-deher il-aġi. Amien.

(Billi fil-Palestina hemm bosta xorta ta' Nsara, Griegi, Qopti, Sirjani, Armeni, Abbissini u Protestanti, li t-twemmin tagħhom ma huwx xorta waħda bħal tal-Latini, il-Knisja tgħallem lill-Insara Kattolki il-Kredu t-twil, dak li jingħad fil-Quddiesa, li fih imfissra aktar fit-tul id-Dommi tal-Fidi.)

Qawl:-

Aħfaz is-sadiq, wa law kan fil-hariq. Aqbeż għal ħabib tiegħek, imqar kien fin-nar. Ħaġa li tassew jagħmluha il-Gharab. Jekk ikollok ħabib Għarbi jaqbeż għalik b'ruħu u ġismu u ssibu miegħek f'kull xorta ta' hemm.

Nemmen f'Alla wiehed, Missier li jista' kollox, li halaq is-sema u l-art, kull ma jidher u kull ma la jidher. U f'Ġesù Kristu, sid wiehed, Iben waħdien t'Alla, milud mill-Missier, qabel kull żmien. Alla minn Alla, dawl minn dawl, Alla sewwa minn Alla sewwa. Imnissel, m'hux maħluq, xorta bħal Missier fis-sostanza, li biħ kollox sar. Li għalina, aħna l-bnedmin, u għal ħelsien tagħna, niżel mis-sema.

U ha l-ġisem bil-qawwa ta' Ruħ il-Qodos, minn Marija *verġni*, u sar bniedem u ssallab għalina taħt Ponzu Pilatu, u miet u ndifen. U qam fit-tielet jum, kif inhu fil-kotba. U tala' s-sema u qaġħad f'lemin il-Missier. U jerga' jigi b'sebħ kbir, jagħmel haqq mill-hajjin u l-mejtin. Li Saltnatu ma jkollha tmiem.

U b'Ruħ il-Qodos, sid u li jagħti l-hajja, li ġej mill-Missier u mill-Iben, li mal-Missier u mal-Iben jissebbaħ u jinkabar. Li tkellem bil-*Profeti*. U bi knisja waħda, qaddisa, miġmugħa, *apostolka*. Nistqarr magħmudija waħda, b'maħfra tal-ħtijiet. Nitma fil-qawma tal-imwiet u l-hajja ta' dejjem. Amen.

IL-GHAMA

Kien hemm raġel għama li kien dejjem jimxi fit-triqat u jitlob. Wiehed raġel ried iħenn għalih u jiġbru miegħu, imma qabel ried jara kienx jsithoqqlu, billi jgarrbu jekk raġel sewwa jew le.

Għal hekk għamel ta' bir-ruhu li kien għama hu wkoll, u ħabat miegħu kif kien miexi u talbu jaħfirlu, u malajr għamlu ħbieb, u ftieħmu li jmorru jitolbu flimkien. Dak li kien għama ta' biċ-ċajt kellu ftit flus misrura f'mindil u talab lil iehor biex iżommhomlu. Dak żammhom imma ġieħ ħsieb li jisraqhomlu, għal hekk stahba wara ħajt, bil-ħsieb li l-iehor kien għama tas-sew u ma kienx jara fejn hu.

Il-għama biċ-ċajt meta ra x'għamel dak, beda jgħajjatlu biex jara jekk riedx jiċċajta. Imbagħad għajjat aktar biss-aħha, u meta ma wegħbux, qal: "Min jaf sieħbi ħassux ħażin? Ħalli nibda nwaddab il-ħaġar 'l hawn u 'l hemm, biex għalli jista' jkun nolqtu u jistembah!" Għal hekk, l-ewwel beda jwaddab il-ħaġar ma' ġenbu, imbagħad immiralu wahda għal rasu. Dak għajjat għajta u l-iehor infexx jidħak, u qallu: "Aghtini flusi 'l ura, ja ħalliel; li kont raġel tajjeb, kont sa nieħdok id-dar toqghod miegħi, imma la inti ħalliel, hawn ikollok tibqa' "

REQUIESCANT IN PACE

Nixtiequ li l-imseħbin tagħna jitolbu għar-ruh għażiża ta' dawn li ġejjin, li telqu minn din id-dinja qabilna, u li nieshom jixtiequna niftakru fihom fit-talb tagħna.

GHARGHUR: Carmela Diacono, Gius. Mifsud, Vit. Zarb, C.lo Zarb, And. Sammut, Giov. Zammit, Maria Briffa, Giov. Briffa, C.la Briffa, Carmelo Briffa, Giuseppe Aquilina, Maria Aquilina, Marianna Aquilina, Grazzja Aquilina, Andrea Fenech, Vittorio Bezzina, Berta Bezzina, Grazzja Fenech, Paolo Bezzina, Annunziata Bezzina, Elena Bezzina, Angela Spiteri, Giorgio Bezzina, Maria Spiteri, Bertu Muscat, Berta Muscat, Carmelo Pace, Giuseppe Pace, Carmelo Schembri, Edoardo Schembri, Carmela Schembri, Maddalena Farrugia, Francesco Farrugia, Francesco Tanti, Eliza Tanti, Spiridione Esposito, Romano Borg, Carmelo Borg, Giovanni Borg, Willy Speran-

deo., Carmela Casha, James Brincat, Maisi Micallef, Carmela Micallef, Annunzjata Aquilina, Caterina Aquilina, Carmelo Micallef, Carmela Micallef, Tommaso Micallef, Elena Vella, Giuseppa Vella, Filomena Bezzina, Bertu Bezzina, Manwel Bezzina, Francesco Bezzina, Maria Fenech, Grezzju Fenech, Ġanni Fenech.

MISIDA: Carmelo Aquilina, Mariana Aquilina, Rosario Gili, Antonia Gili, Antonia Borg, Raffaele Borg, Maria Rizzo, Manwel Cauchi, Maria Cauchi, Vittoria Cauchi, Raffaele Vella, Carmela Vella, Riccardo Vella, Salvatore Vella, Spiridione Vella, Regina Bonnici, Giuseppe Lungo, Anthony Darani, Carola Darani, Marta Coleiro, Carmela Cordina, Manwel Cordina, Maria Bonnavia, Felice Fenech, Michele Aquilina, Manwel Micallef, Carmela Micallef, Pawlu u Adriana Schembri, Marianna Schembri, Virginia Cassar, Michele

Cassar, Carlo Azzopardi, Pawlina Azzopardi, Carmelo Formosa, Mary Gregory, Giuseppa Formosa, Ludgarda Demicoli, Giuseppe Demicoli, Pawlina Zahra, Manwel Agius, Carmelo Agius, Francesco Agius.

GĦAWDEX

XAGĦRA: Maria Grima, Carmelo Grima, Francesco Portelli, Angela Sultana, Francesco Attard, Maria Attard, Francesco Attard, Vittoria Bonello, Giuseppe Bonello, Carmela Sultana, Antonio Sultana, Maria Azzopardi, Menzja Sultana, Giovanna Sciberras, Zolla Sultana, Giuseppe Sultana, Gerita Sultana, Maria Sultana, Salvatore Sultana, Carmelo Sultana, Maria Sultana, Rosa Galea, Giuseppe Galea, Marianna Sultana, Michele Sultana, Bernardo Hili, Giuseppe Sultana, Giuseppe Said, Marianna Said, Pawla Sultana, Antonio Borg, Giuseppe Borg, Salvatore Cassar, Carmela Cassar, Carmelo Hili, Salvatore Hili, Orsola Hili, Francesca Hili, Antonio Hili, Giuseppe Vella, Carmela Vella, Concetta Sultana, Giovanna Vella, Francesco Vella, Anglu Borg, Maria Sciberras, Giovanni Sciberras, Giuseppe Borg, Michele Borg, Maria Borg, Modesta Borg, Michele Galea, Carmela Theuma, Giuseppe Theuma, Angela Apap, Pasquale Saliba, Dun Ġorg Saliba, Paolo Galea, Filomena Galea, Giuseppe Stivala, Elena Saliba, Vincenzo Saliba, Giovanna Sultana, Rosario Saliba, Marianna Sultana, Paolo Sultana, Rosa Attard, Salvatore Attard, Marianna Sultana, Bernardo Sultana, Emmanuele Sultana, Giuseppe Sultana, Maria Attard, Francesco Attard, Teresa Grech, Carlo Grech, Publio Grech, Agostino Attard, Maria Grima, Francesco Grima, Luigi Bonello, Saveria Grima, Lorenza Mercieca, Carmelo Mercieca, Carmelo Grech, Publio Grech, Vittoria Mercieca, Marianna

Buti, Caterina Borg, Giovanna Borg, Rosa Borg, Francesca Borg, Vittoria Bonello, Giuseppe Bonello, Lorenzo Saliba, Michele Said, Filomena Bajjada, Giuseppa Sultana, Liberata Sultana, Carmelo Gauci, Maria Zammit, Luigi Zammit, Carmela Sultana, Giovanni Schembri, Lorenza Schembri, George Schembri, Marianna Sultana, Michele Sultana, Lorenzo Sultana, Giuseppe Galea, Rosa Galea, Angelo Galea, Rosa Sultana, Carmela Sultana, Vittoria Bonello, Giuseppe Bonello, Giovanna Saliba, Marianna Bajjada, Giuseppe Bajjada, Anna Azzopardi, Giuseppe Azzopardi, Angela Azzopardi, Giuseppe Butigieg, Maria Butigieg, Angelo Butigieg, Michele Theuma, Antonio Zammit, Lorenzo Curmi, Carmela Theuma, Carmelo Theuma, Carmelo Refalo, Elene Bruno, Lourdes Bruno, Oltem Bruno, Assunta Vella, Alfonso Bruno.

GĦAJNSIELEM: Salvatore Camilleri, Giuseppe Costa, Carmela Costa, Michele Cassar, Maria Cassar, Vincenzo Costa, Salvatore Costa, Loreto Refalo, Maria Refalo, Salvatore Refalo, Rosa Scicluna.

VICTORIA: Francesco Galea, Rosina Galea, Carmelo Pace, Lucrezia Pace, Caterina Pace, Dionisio Tabone, Teodoro Tabone, Giorgia Tabone, Giovanni Tabone, Antonia Tabone, Giannaria Farrugia, Maria Antonia Farrugia, Michelangelo Galea, Luigi Galea, Maria Butigieg, Tommaso Cutajar, Antonio Spiteri, Giorgia Spiteri, Marcello Butigieg, Adriano Cutajar, Giuseppe Cutajar, Lucia Cutajar, Angela Grech, George Grech, Clara Grech, Giuseppe Grech, Francesco Grech, Irene Grech, Regina Grech, George Farrugia, Salvatore Farrugia, Antonio Farrugia.

Min-naha taġna niżguraw li qrabat-hom li l-erwieh ta' dawn il-mejtin għozież ikollhom dejjem sehem mill-quddies li jitt-qaddes fuq il-Qabar ta' Kristu.